

Konieczny, Mariusz

"Katolicyzm polski : ciągłość i zmiana :
studium socjologiczne", Janusz
Mariański, Kraków 2011 : [recenzja]

Studia Płockie 40, 307-308

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Janusz Mariański, *Katolicyzm polski ciągłość i zmiana. Studium socjologiczne*, WAM Kraków 2011, ss. 442.

W drugiej połowie XX wieku większość socjologów, zwłaszcza z kręgu Europy zachodniej, skłaniała się ku stwierdzeniu, że wraz z postępującą globalizacją sfer społecznego życia, nieuchronnym wkraczającym w nie procesem jest sekularyzacja. Punktem dojścia tego procesu miała być całkowicie zsekularyzowana cywilizacja, indyferentna i neutralna wobec wszelkich treści religijnych. Teorie sekularyzacyjne prognozowały coraz większy rozdział między religią a społeczeństwem, prowadzący do ograniczenia wpływu religii na życie publiczne. Problemy związane z postępującą sekularyzacją nie są obce także społeczeństwu polskiemu. Zachodzące w nim zmiany społeczno-polityczno-kulturowe, a także ekonomiczna sytuacja globalizującego się świata nie pozostają bez wpływu na życie religijne i moralne Polaków. Recenzowana publikacja opisuje sytuację Kościoła katolickiego w kontekście przeżytej transformacji obejmującej sferę polityczno-gospodarczą oraz religijno-moralną. Obserwując zmiany na płaszczyźnie religijno-moralnej, Janusz Mariański ukazuje konkretne aspekty życia religijnego, wskazujące na postawy stabilności, jak i zmienności. Opisując kluczowe rysy współczesnej polskiej religijności, zwraca uwagę na: powolną jej pluralizację, opinie społeczeństwa na temat wiedzy i wierzeń religijnych, powolny spadek praktyk religijnych, uznawane wartości i normy moralne, religijność pozakościelną oraz pozycję i rolę Kościoła i duchowieństwa w pluralistycznym społeczeństwie.

Analizę zachowań Polaków autor rozpoczyna od kwestii przynależności wyznaniowej, która jak się wydaje jest zewnętrznym kryterium określenia konkretnej sytuacji religijno-kościelnej. Chociaż katolicyzm zajmuje wciąż dominującą pozycję wśród wyznań religijnych, dostrzega nową sytuację wynikającą z 10% wskaźnika deklarowanych osób, które określają się jako bezwyznaniowych. Może to stanowić początek przemian nawet w najbardziej trwałym elemencie religijności jakim jest przynależność religijna. Powoli dokonujące się zmiany wyznaniowe w naszym społeczeństwie, wskazują, że jednostkowej i społecznej tożsamości religijnej nie można już ograniczyć do dominującej pozycji Kościoła katolickiego.

Analiza badań socjologicznych skłania Janusza Mariańskiego do postawienia tezy o powolnie zarysowującej się zmianie globalnych postaw Polaków względem religii. Selektywne postrzeganie wiary i sposobów wyrażania religijności, posiada swoje odzwierciedlenie w pojmowaniu samej instytucji

Kościola i jego roli w życiu jednostki oraz społeczeństwa. Autor opisując ten problem, analizuje konkretne społeczne postawy: opinie o Kościele w czasie transformacji ustrojowej, zaufanie do niego, postawy względem Kościoła i duchowieństwa parafialnego, niewystarczalność parafii pojmowanej w sposób tradycyjny (terytorialny), rolę wspólnot, ruchów religijnych, stowarzyszeń katolickich i potrzebę zaangażowania osób świeckich w różnorodną działalność parafii, opinię Polaków na temat nauczania religii w szkołach publicznych oraz wpływ osoby Jana Pawła II na polski katolicyzm.

Podsumowując analizę polskiego katolicyzmu, autor stawia tezę, że obecny kształt religijności i kościelności nie zapowiada wyraźnego kryzysu w najbliższej przyszłości. W Polsce, podobnie jak krajach Europy zachodniej, przebiegają procesy sekularyzacyjne. Jednak nie mają one charakteru gwałtownego. Na podstawie przeprowadzonych badań, Janusz Mariański skłania się ku teorii, że procesy te w Polsce będą przebiegać w powolniejszym tempie niż w innych krajach. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, że modernizacja świata może uaktywnić religię i wspólnotę Kościoła oraz należy liczyć się z powolnym zróżnicowaniem tradycyjnej kościelnej religijności. W przewidywalnej przyszłości katolicyzm polski, nawet jeśli nieco osłabnie, nie straci swojej żywotności. Odejście od Kościoła w większości przypadków nie ma charakteru definitywnego, a raczej polega na selektywności przekonań, odrzuceniu pewnych dogmatów, indywidualizacji wiary, a przede wszystkim zanegowaniu zasad katolickiej etyki rodzinnej.

Dogłębna analiza zróżnicowanych środowisk polskiego społeczeństwa, oparta na badaniach różnych ośrodków badawczych, daje możliwość zapoznania się z faktycznym stanem polskiej religijności. Solidne badania empiryczne odpowiadają na stawiane w okresie polskiej transformacji ustrojowej podstawowe pytania: czy następuje zmiana polskiej religijności, jak szybko zachodzą procesy sekularyzacyjne, w jakim kierunku i jakie obejmują obszary. Wielką zaletą recenzowanej publikacji jest teoretyczne wprowadzenie, rozpoczynające badane obszary religijności Polaków. Ze względu na aktualność podejmowanych zagadnień i osadzenie ich w przestrzeni polskiego społeczeństwa, podlegającego różnorodnym transformacjom, książka Janusza Mariańskiego jest nieocenionym kompendium wiedzy dla znawców problemu, a także dla ludzi poszukujących odpowiedzi na temat religijności i jej potrzeby w perspektywie modernizującego i globalizującego się świata.

Ks. Mariusz Konieczny